

miseri infideles mortem appellant; fideles autem quid, nisi pascha? In morte igitur corporali perfecte moritur mundo, ut perfecte vivat Deo: ingreditur locum tabernaculi admirabilis, ingreditur usque ad domum Dei (*Psal. xli, 5*): et omnibus bene et secundum ordinem præcedentibus, sicut in principio diximus, pondus suum unumquodque defert in locum suum; corpus in terram, de qua assumptum est, tempore suo resuscitandum et glorificandum spiritum ad Deum qui creavit eum.

45. Sed quando fit iste transitus ad Deum disruptis omnibus obligamentis, superatisque omnibus impedimentis, perfecta beatitudine, perenni dilectione; ex hoc jam perfecte Deo inhæret, vel potius unitur vere sancta anima in terra, ut efficiatur una ex illis, quibus dixit: *Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes* (*Psal. lxxxvi, 6*). Hic est finis eorum qui proponunt Jerusalem in principio lætitiæ suæ (*Psal. cxxxvi, 6*); quos unctio sancti Spiritus docet de omnibus (*I Joan. ii, 27*); qui ascensiones in corde suo sapienter disponunt de virtute in virtutem, donec vi-

deatur Deus deorum in Sion (*Psal. lxxxiii, 6, 8*): Deus deorum, beatitudo beatorum, gaudium bene gaudentium; unum denique bonum, summum omnium bonorum. A fine boni propositi, in principio ascensionis, usque ad finem omnis consummationis, sapientia attingit fortiter, fortitudinem ascendentis ad se custodiens, ne in ascensu deficiat: suaviter disponens omnia (*Sap. viii, 1*), et adversa, et prospera, omnia ei in bonum modificans et componens; donec animam ad principium suum reducat, et abscondat in abscondito faciei Dei. Scire autem debet omnis sapiens ascensor, non sic esse gradus hujus ascensionis, quomodo gradus scalæ, ut singuli affectus isti suis tantum temporibus, et non alio tempore sint necessarii. Habet quippe unusquisque affectus in ascensu ordine tempus et locum suum, quo cooperantibus aliis affectibus suas valeat partes sollicitius exsequi; sed omnes tamen sibi concurrunt et cooperantur, et præveniunt, et sequuntur; et sæpe fiunt primi novissimi, et novissimi primi.

IN CANTICI CANTICORUM PRIORA DUO CAPITA BREVIS COMMENTATIO

EX S. BERNARDI SERMONIBUS CONTEXTA,
UBI DE TRIPLICI STATU AMORIS.

262 ADMONITIO.

Sequens expositio in priora duo capita Cantici canticorum ex codice Dunensi a nobis vulgata est in superiori editione, et Bernardi in Cantica Sermonibus subjuncta tanquam genuinus ejus fetus, quem Guillelmus Sancti Theoderici abbas designaverit in lib. 1 de ejus Vita cap. 12, his verbis: « Itaque tunc disseruit mihi de Cantico canticorum, quantum tempus illud infirmitatis meæ mihi permisit, moraliter tantum, intermissis mysteriis Scripturæ illius, quia sic volebam, et sic petieram ab eo: singulisque diebus quæcunque super hoc audiebam, ne mihi effugerent, scripto alligabam, in quantum mihi Deus donabat et memoria juvabat. » Quibus verbis ipsammet expositionem indicari tunc nobis visum est. Verum re attentius expensa, nihil aliud esse existimamus, quam breve compendium priorum 51 Bernardi sermonum in Cantica, a quodam homine studioso et pio concinnatum. Quam vero designat Guillelmus, ipsa esse videtur quæ sub ejus nomine edita est in tomo IV Bibliothecæ Cisterciensis: ubi attendenda sunt Præfationis hæc verba: « Non autem profundiora illa mysteria, quæ in eo continentur, attentamus de Christo et Ecclesia; sed cohibentes nos intra nos.. sensum tantummodo moralem aliquem perstringimus. » Quæ verba recte præmissis ex Vita Bernardi conveniunt, cum ait Guillelmus se a Bernardo expositionem in Cantica petiisse « moraliter tantum, intermissis mysteriis Scripturæ illius. » Hæc ratio nos movit, ut sequentem expositionem inter Collectanea ex Bernardi operibus facta referremus, et quidem post superiores duos Guillelmi libros, quibus subjicitur sub nomine sancti Bernardi in codice Dunensi: cui Guillelmo si quis etiam sequentem commentationem tribuere velit, non repugnabimus; maxime, cum stylus ejus satis ad Guillelmi stylum accedat.

263 1. Tres sunt status amoris Dei in anima christiana. Primus, sensualis vel animalis; secundus, rationalis; tertius, spiritualis vel intellectualis. De quibus Dominus in Evangelio: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua* (*Matth. xxii, 37*). Primus significatur in corde, id est in particula infirmæ carnis, propter pium circa humanitatem Salvatoris affectum: secundus in anima, quo jam primus ille amor animatur et vivificatur; cum jam mysteria fidei et sacramentorum virtutem humili pietate scrutatur: tertius, in omnibus viribus; quia in hoc gradu, quantumcunque profeceris, dicere poteris,

Et dixi, Nunc cœpi (*Psal. lxxvi, 12*). Primus adeo delectatur in contemplatione et dulcedine humanitatis Christi, ut merito eis dicat Christus: *Expedit vobis ut ego vadam* (*Joan. xvi, 7*). Secundus cor jam habet ardens, sed oculi ejus adhuc tenentur, cum ei loquitur Christus, sed in via, et aperit ei Scripturas (*Luc. xxiv, 15-32*). Tertius jam tota fiducia dicit, *Et si novimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* (*II Cor. v, 16*): quod nequaquam primus, et vix potest dicere secundus. Quod enim apostoli in corporali Domini præsentia passi sunt, hoc isti patiuntur in quadam pia mentis suæ phantasia de humanitatis Christi dulcissima memoria,

et conversationis et operum ejus, et passionis et resurrectionis et ascensionis ejus, et honorum nobis per hæc collatorum, eum amoris affectum induentes, quo Petrus tenere et sicut homo hominem Deum amans, suggererat ei passionis suæ seriem prædicenti: *Absit a te, Domine, propitius esto tibi, non fiet istud* (Matth. xvi, 22). Tertius autem gradus totus extra hominem, supra hominem; totus in Deo, Deum propter Deum, justum diligit propter justam, et bonum propter bonum; non quia bonum nobis, sed quia bonum in se: sic affectus a Deo, et bono et justo, ut malit non esse, quam bonus et justus in Deo non esse. Hæc est fortis ut mors dilectio (Cant. viii, 6): hæc est virtus induens Apostolos ex alto (Luc. xxiv, 49). Unus enim spiritus effecta cum Deo sancta anima, non magis potest pati ut vel ad modicum declinet a justitia, quam ipsa justitia pati potest ut desinat esse justitia.

2. Inter hunc vero per summum et inferiorem illam statum positus status rationalis, inferiorem quidem regit et illuminat, superiorem vero aliquando attentans manu pii desiderii, mox ad se refugit, et sicut David percutit cor suum, quia in Christum Domini manum mittere præsumpsit. Si enim bestia tetigerit montem, lapidatur (Hebr. xii, 20); et cum fit vox super firmamentum, quod imminet capiti animalium, stant, nec procedunt, et submitunt alas conatum suorum. Nihil enim ibi agit rationalis disciplina, ubi totum constat ex amoris et intellectus et affectus experientia. Status enim iste quasi quoddam firmamentum est cæli, in quo habitat Deus, nec ratione inferiore fulcitur: sed tamen ipse nonnunquam sui generis sibi creat rationes, quibus de abscondito faciei Dei ad suos illos quodammodo socios inferiores regrediens, lumine illos supernæ claritatis restringit. Sed sicut dicitur in Apocalypsi, *Factum est silentium in cælo quasi dimidia hora* (Apoc. viii, 1); sic et illos momentanea quadam consolatione lætificans, dicere videtur eis, *Currite, ut comprehendatis* (I Cor. ix, 24). Sed nonnisi dies diei eructat verbum hoc. Sunt autem rationes istæ non ratiocinantium perplexionibus involutæ, sed de mera et simplici veritate meræ et simplices, lætæ de oleo lætitiæ Dei, melleæ de melle cæli; inventorem suum non scientia inflantes, sed charitate ædificantes; pauperibus spiritu perfaciles, alta sapientibus incomprehensibiles; tam efficaces, ut videatur dictum de eis, *Spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei* (I Cor. ii, 10); tam solidæ in se et nullius extrinseci egentes, ut dictum de eis intelligatur, *Judicia Domini vera, justificata in semetipsa* (Psal. xviii, 10). Sed et omnes tres isti amores, vel amoris status, sæpe sibi concurrunt et cooperantur, et mutua quadam et amica liberalitate, de quibus singuli abundant, invicem dant et accipiunt: quia et supremus in deliciis inferioris sæpe delectatur et jucundatur, et inferior nonnunquam superioris gaudio perfunditur et afficitur, medio alternatim inter utrumque discurrente, et utrique congaudente.

3. Sed libet adhuc contemplari subtilius divitias, quibus utrique abundant. Primus est contra tentationes; secundus, contra hæreses; tertius cantat, *In pace in idipsum dormiam et requiescam* (Psal. iv, 9). In primo, remissio peccatorum et emundatio vitiorum; in secundo, exercitium virtutum: in tertio, virtutum perfectio, et summi boni adhæsiō vel fruitio. In primo, usus sacramentorum; in secundo, mysteriorum; in tertio, res sacramentorum vel mysteriorum. Primus in Maria peccatrice humilis, in Petro fervens, in Joanne pius et dulcis. Secundus dormit a sæcularibus, vigilat in spiritualibus, languet cum deficit in salutare Dei anima ejus, videns et non pervidens, et ad pervidendum amore et desiderio languens. Tertius audit verba ineffabilia, silentium, pacem scilicet illam Dei, quæ exsuperat omnem sensum (Philipp. iv, 7). Primus oves suas, id est infirmos sensualitatis affectus, minans ad interiora deserti, id est ad interiores contemplationis recessus, et considerans rubum qui ardebat et non comburebatur, id est mysteria incarnationis Domini, volensque propius accedere per intellectum, audit a Domino: *Ne appropies huc, sed solve calcamenta de pedibus tuis; locus enim in quo stas, terra sancta est* (Exod. iii, 1-5). Secundus ascendit in montem, auditque a Domino, *Tu vero sta hic mecum, et docebo te leges ac mandata quæ proponas filiis Israel* (Deut. v, 31): videtque exemplar tabernaculi æterni quod fecit Deus et non homo, auditque a Domino, *Vide ut omnia facias secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte* (Exod. xxv, 40). Tertius in monte sepelitur a Domino, id est absconditur in abscondito faciei ejus, et non novit homo, id est humana sapientia, sepulcrum ejus usque in hunc diem (Deut. xxxiv, 6). Primus audit ab hominibus, et dicitur ei quotidie, *Ubi est Deus tuus?* secundus recordatur, et effundit in se animam suam; tertius transit in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei (Psal. xli, 4, 5). Primus servit fidei, secundus spei, tertius charitati: et sicut fides Deo nos generat, spes nutrit, charitas consummat; sic primus status in nobis humanum affectum Deo dedicat; secundus exuit veterem hominem cum actibus suis, et induit novum hominem qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis (Ephes. iv, 22, 24); tertius consummat, Deoque conformat et mentis puritate, et vitæ sanctitate. Sive enim prophetiæ, sive linguæ, sive fides, sive spes cæteraque omnia charismata cessabunt: charitas autem nunquam excidit (I Cor. xiii, 8). Interdum autem superior ille status quasi vicem rependens pædagogis et tutoribus et actoribus suis, quemdam eis divinum affectum vel plus quam humanum nonnunquam infundit, ut miro et incognito modo sæpe mirentur se rapi supra se; et eo eos deducit et enutrit, ut oratio illa Domini compleatur in eis: *Pater, volo ut sicut ego et tu unum sumus, ita ipsi in nobis unum sint* (Joan. xvii, 11-21).

4. Secundum hos tres status in Cantico canticorum modo adolescentulæ, modo sodales, modo sponsus et sponsa loquuntur suo unusquisque modo. Sponsa igitur de sponso: *Osculetur me*, inquit, *osculo oris sui* (Cant. 1, 4). Sed sunt linguæ Angelorum, sunt et linguæ hominum. Lingua igitur hominum, id est consueto hominibus modo; scilicet quasi quibusdam parabolis, spiritus sanctus sua hominibus manifestat secreta, quorum infirmitas aliter intelligere ea non poterit. Unde et Dominus in parabolis loquebatur. Quinimo et ipse Deus ideo homo pro omnibus factus est, ut qui Deum cogitare non noverant, per eum quem noverant, scilicet hominem, ad cogitandum et intelligendum Deum paulatim edocti ab ipso, rationabilem mentis intelligentiam erigerent. Propter hoc non solum in parabolis loquebatur hominibus, sed tota ejus conversatio in terris quasi quædam insignis erat eis parabola, ut per visiblem ejus invisibilia ejus intellecta conspicerentur. In omni enim carnali affectione nihil dulcius, nihil solet esse desiderabilius conjunctione sponsæ ad sponsum; in spirituali vero, creati spiritus ad increatum. Ibi enim de duabus una caro; hic autem de duobus unus spiritus efficitur. Unde ducta similitudine de carnalibus ad spiritualia, de humanis ad divina, describitur hic sponsus et sponsa, Christus et Ecclesia vel quælibet sancta anima, quæ aliquatenus jam experta duos primos amoris gradus, jam anhelat ad tertium, et totam se super se effundere gestit in sponsi amorem et dulcedinem, et jam amplexum amoris ejus et osculum notitiæ ejus desiderans: *Osculetur me*, inquit, *osculo oris sui*. Osculum signum est pacis. Et si *peccata nostra*, ut Scriptura dicit, *separant inter nos et Deum*, cum pro his satisfacimus ut reconciliemur, quasi pacis requirimus osculum.

5. Nam secundum tres status amoris, tria sunt etiam oscula amantis. Primum, propitiatorium vel reconciliatorium; secundum, promeritorium; tertium, contemplatorium. Primum ad pedes, secundum ad manum, tertium ad os. Primum, cum sordens in pulvere pœnitentiæ osculando duos pedes Domini, cum peccatrice indulgentiam percipit peccatorum. Duo autem pedes Domini sunt misericordia et judicium, quibus totum mundum perambulat, et ambulat super undas maris. His circuit jugiter et perambulat spirituales mentes, exultans ut gigas ad currendam viam (Psal. xviii, 6); si tamen tales sint de quibus merito dicat: *Et Habitabo in illis, et deambulabo in eis* (II Cor. vi, 16). Hos pedes osculatur qui coaptando se eis, misericordiam et judicium cantat Domino. Deinde surgitur ad manum, ut secundum ei osculum offeratur, cum jam fidelis anima in novitate vitæ ambulans, de humilitate pœnitentis ad manum surgit largientis, gratias jam agens pro perceptione affectuum et effectuum bonorum operum, quæ per manum designantur. Nec enim in claritate bonorum suorum suam manum osculatur, quæ, sicut dicit Job, est

maxima iniquitas, et negatio contra Deum altissimum (Job xxxi, 27, 28): sed osculatur manum largientis, cujus gratiæ totum quod est ascribit cum dulci gratiarum actione, quæ signatur per osculum. Tertium est osculum contemplationis, seu contemplatorium, quo sponsa jam duobus primis exhilarata, et fiducia collecta, desiderat insigniri, et sponso jam per notitiam et amorem conjungi, et secretorum ejus aliquatenus esse conscia. Hoc osculum oris sui est, et longe dissimile a superioribus osculis. *Osculetur*, inquit, *me osculo oris sui*. Videntum est quale sit istud osculum, quale os illud suum: qualia labia illud imprimentis, qualia suscipientis.

6. In Deo non est aliud esse, et sapere: nec habet Pater sapere a Filio, ne habere videatur et esse, quod absurdum esset. Habet igitur Pater a seipso et esse, et sapere; **¶** et si est Filio esse a Patre, est et sapere. Habet igitur Filius a Patre et esse et sapere, sicque plenæ sunt subsistentiæ, quas Græci dicunt hypostases: nec fulcitur alter ab altero ut subsistat, vel sit quod est per alterutrum; sed sunt, sicut diximus, vel secundum Græcos, plenæ per se subsistentes hypostases, vel secundum Latinos personæ vel per se sonantes, licet una sit et perfecta Trinitas Deus. Nullum autem conturbent, nulli caliginem obducant nomina substantiæ, vel subsistentiæ, vel personæ, quæ sunt nomina nostræ paupertatis, divinitatis essentiam non exprimentia, sed ex defectu suo incomprehensibilitati ejus testimonium perhibentia. Nomen enim subsistentiarum exprimere conatur proprietatem personarum, nomen vero substantiæ simplicitatem et unitatem summæ illius essentiae. Et est quædam conversio a Patre ad Filium, et a Filio ad Patrem: sed prima est Patris ad Filium, quia Filius a Patre est, non Pater a Filio; prima autem non tempore, sed quadam quasi relatione, sicut Pater ad Filium. Conversio autem ista est in osculo et amplexu. Osculum est mutua de se cognitio, amplexus est mutua dilectio. Unde dicit Filius in Evangelio: *Nemo novit Patrem nisi Filius, et nemo novit Filium nisi Pater*. Osculum igitur Patris et Filii et amplexus, est Spiritus sanctus ab utroque procedens, amor Patris ad Filium, et amor Filii ad Patrem, de quo etiam subditur: *Et cui voluerit Filius revelare* (Matth. xi, 27). Voluntas quippe ista, ipse est Spiritus sanctus, voluntas Patris et Filii, qui ipsam Patris et Filii nobis revelat unitatem, unus cum Patre et Filio Deus existens. Proprium quippe est Patris revelare Filium sicut in Evangelio: *Non*, inquit *Filius, caro et sanguis tibi revelavit, sed Pater meus qui in cælis est* (Matth. xvi, 17) Debitum Filii glorificare Patrem, ut ibi: *Glorifico*, inquit, *Patrem meum qui est in cælis* (Joan. viii, 49). Officium Spiritus sancti revelare utrumque, sicut dicit Apostolus: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit; quæ præparavit Deus diligentibus se; nobis autem revelavit per Spiritum sanctum* (I Cor. ii, 9; 10). Cui igitur Filius per Spiritum revelat, non dicendus

est osculari ore suo Deus, sed osculo oris sui. Non enim os tangimus, sed osculo tangimur. Osculo tangimur, cum amore et cognitio nobis infunditur. Non os tangimus, id est mutuum illum intellectum: non os tangimus, quia, ut dictum est, *Nemo novit Filium nisi Pater, et nemo novit Patrem nisi Filius; sed osculo tangimur, cui voluerit Filius revelare.* Non os tangimus, quia nec oculus vidit, nec auris audivit. Osculo tangimur quia nobis revelavit Deus per Spiritum sanctum: cui enim revelat, non nisi per Spiritum sanctum. Ipse est itaque osculum: ipsum tangit nos, cum se gemina nobis gratia infundit, id est cognitione et amore veritatis. Et hæc sunt non ipsa labia Dei, sed vestigium labiorum; imo, si dici fas est, labii: quod enim in nobis duplum est, in Deo est simplum, cui idem est nosse quod amare. Hoc autem vestigium imprimatur in osculo sancto duobus labiis sponsæ, voluntati scilicet et rationi; amor voluntati, notitia rationi. Quæ tamen duo, notitia scilicet et amor, quia, ut diximus, in Deo unum sunt, pulchra oris singularitate exprimuntur, ubi dicitur: *Osculetur me osculo oris sui.* Vel osculetur me Filius eo osculo quo osculatur os suum, id est Patrem, qui ideo dicitur os ejus, quia Verbum Patris est Filius. Et in Sapientia: *Ego, inquit, ex ore Altissimi prodii (Eccli. xxiv, 5).* Vel *osculetur me Deus Pater osculo oris sui, id est, Filii vel Verbi sui (Verbum quippe ex ore procedit, et est figurata locutio): id est, infundat mihi eam locutionem, qua novit Pater Filium, et Filius Patrem.* Vel ipse Pater *osculetur me osculo oris sui; id est mittat in cor meum Spiritum Filii sui, ut diligamus Filium, sicut ipse diligit.* Sed quare, *Osculetur;* et non, *Osculare?* Sponsa enim et sponsus carnalis mutua quadam se solent prævenire reverentia. Unde et ista quasi Rebecca ad occursum novi sponsi quasi quodam verecundiæ pallio faciem operata (*Gen. xxiv, 65*), non imperativo modo, sed desiderativo vel optativo modo: *Utinam, inquit, tandem aliquando osculetur me osculo oris sui.*

7. Est et aliud osculum, quod multifariam, multisque modis olim loquens Patribus in Prophetis, Ecclesiæ suæ promiserat, et novissime diebus istis locutus est nobis in Filio (*Hebr. i, 1, 2*). Quod enim dicitur, *locutus est nobis in Filio,* ipsum est osculum. Conjunctio enim Verbi et audientis, divinitatis et humanitatis, quasi quoddam osculum est charitatis. Quod prævidens Isaias in spiritu, *Egredietur, inquit, virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet; et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isai. xi, 1-3).* Hæc sunt septem dona, vel septem charismata Sancti spiritus, quæ specialiter in Domino Jesu enituerunt, sicut specialiter super eum requievit spiritus Sanctus. In timore enim humilitas designatur; in pietate, misericordia; in scientia,

terrenorum notitia; in fortitudine, patientia: in consilio, utilitas; in intellectu, divinitatis conjunctio; in sapientia, potestatis moderatio. Per quinque superiora coaptavit se homini Christus in assumpta hominis substantia: per duo ultima unita semper fuit divinitati Christi persona. Nam sicut medicus bonus ad ægrum se humiliter inclinavit, misericorditer vulnera tractavit, noto sibi figmento prospexit, patienter insanum sustinuit, utilia cuique morbo apposuit, unum cum Patre indivisibiliter manens, singulariter in ipsa hominis veritate Deum intellexit, quia *nemo novit Patrem nisi Filius;* per illam quæ ipse est, sapientiam Patris, a fine usque ad finem fortiter attingens, moderate ac suaviter omnia disposuit. Hæc igitur conjunctio divinæ et humanæ naturæ quoddam est osculum, sponsi et sponsæ: quod desiderans Ecclesia, *Osculetur me, inquit, osculo oris sui.* Sunt et alia tria oscula, quibus sponsa sponso jungitur; scilicet osculum naturæ, osculum doctrinæ, osculum gratiæ: de quibus jam, quia de oculis multa dicta sunt, legentium meditationi relinquatur.

8. *Quia meliora sunt ubera tua vino (Cantic. i, 1).* Scriptum est: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus; præparationem cordis eorum audivit auris tua (Psal. x, 17).* Quia semper ergo desiderium solet præcedere fiduciam, respondet sponsus, et fiduciam dat sponsæ desideranti, causam etiam fiduciæ subjiciens, *Quia, inquit, meliora sunt ubera tua vino.* Videor mihi trepidantem Esther hic videre, quasi pavidam accedentem ad solium Regis, et vix audentem attollere oculos ad claritatem vultus ejus; Regem vero virgam elementariæ protendentem ad eam ac dicentem: *Quid vis, Esther? aut quæ est petitio tua (Esther, v, 1-3).* Sic et sponsus ad sponsam: *Quid, inquit, trepidas rogare quod desideras? Multa jam a me accepisti, quæ fiduciam tibi facere debeant majora audendi.* Ex perceptioe præteritorum munerum, firma potest esse expectatio futurorum. Quæ enim desideras contemplationem, jam in activa vita ex munere meo accepisti perfectionem. *Quia meliora sunt ubera tua vino.* Uva semel expressa, totam semel effundit; sic et sæcularis sapientia, vel legis sensus carnalis: ubera vero sponsæ quanto plus premuntur, tanto plus exuberant. Ubra tua ex gratia mea meliora sunt vino, id est, efficaciora amore et sapientia sæculi. Inebriant ista, inebriant illa: sed ubera tua multo uberius in bonum, quam illa in malum. Simplex enim et lactea christiana et apostolica doctrina, omnia dialecticorum solvit argumenta. Sed et musto Spiritus sancti quo impleti sunt Apostoli et inebriati, sic impleti sunt beati pauperes spiritu, filii gratiæ, filii novi Testamenti, ut amplecterentur amorem Dei usque ad contemptum sui, ut arbitrarentur omnia tanquam stercora, ut Christum lucrifacerent. Ergo ubera sponsæ meliora sunt vino. Hæc autem ubera sponsæ duo sunt: unum compassionis, alterum congratulationis. Ex

ubere compassionis sugitur lac consolationis; ex ubere congratulationis sugitur lac exhortationis. Hæc ubera ut meliora sint vino, fragrant unguentis optimis; quia efficaciam in illis operatur unguentum optimum, id est, supereminentis charitatis. Uncta igitur sunt sponsæ ubera, id est, tactu sponsi per unctionem lenificata: fragrantia boni exempli longe quasi bono odore dilatata, vel usque ad sponsi odorem per sacrificium piæ intentionis et sancti desiderii promota.

9. *Fragrantia unguentis optimis* (Cantic. 1, 2). Tria sunt unguenta: compunctionis, ex recordatione peccatorum; devotionis, ex recordatione beneficiorum; pietatis, ex recordatione miserorum. Primo unguentur pedes Domini, secundo caput, tertio totum corpus. De primo inquit: *Maria unxit pedes Jesu, et extersit capillis suis, et domus impleta est ex odore unguenti* (Luc. vii, 37, 38; Joan. xii, 3). De secundo: *Attulit mulier alabastrum nardi spicati pretiosi, et effudit super caput recumbentis* (Marc. xiv, 3). De tertio: *Maria Magdalene, Maria Jacobi et Salome abeuntes, emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum* (Marc. xvi, 1) Nota ordinem profectus ad superiora ab inferioribus, sicut supra de statu et osculo amoris. Denique Maria Magdalene quæ peccatrix erat, unxit pedes Jesu. Nec mediocre sane hoc unguentum est, de quo scriptum est: *Et domus impleta est ex odore unguenti*. Nec mirum, cum etiam in cœlestibus sentiantur hujuscemodi unguenti fragrantia, Veritate attestante, quia magnum gaudium est inter angelos Dei super uno peccatore pœnitentiam agente (Luc. xv 10). Verum quantumlibet unguentum hoc pretiosum videatur, tamen comparatum ei quod appellatur devotionis, et conficitur ex divinorum memoria beneficiorum, quo et ungitur caput Domini, vile et nullius pretii æstimatur. Denique de illo dicitur, *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias* (Psal. l, 19): de isto vero, *Sacrificium laudis honorificabit me* (Psal. xlix, 23). Caput autem ex eo ungitur, cum de suis donis Deo gratias agis. Siquidem caput Christi Deus. Deitas ergo in Christo tangitur, quoties ad laudem ipsius, ejus in nobis beneficia memoramus: sicut non tam deitas quam humanitas necesse est cogitetur, cum non ejus dona, sed nostra peccata recordamur. Nam in carnis assumptione duos illos pedes ad hoc accepisse cognoscitur, id est misericordiam et judicium, ut peccator qui ad caput, id est ad deitatem, accessum non habebat, ad pedes, hoc est ad humanitatem, accederet. Nisi enim pes ille, quem diximus misericordiam, ad hominem assumptum pertineret, Paulus Apostolus de eo non diceret: *Unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret* (Hebr. ii, 17). Et nisi judicium æque ad hominem pertineret, ipse homo Deus de seipso non dixisset: *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est* (Joan. v, 27). Itaque ad hos pedes viri, juxta prophetam, dolentis et scientis infirmitatem (Isa. lxi, 3), pecca-

tor jam accedere non dubitans, fidenter loquitur: *Nunc autem cum fiducia accedimus ad thronum gratiæ ejus. Non enim habemus Pontificem qui non sciat compati infirmitatibus nostris* (Hebr. iv, 15, 16). Peccatrix ergo ad pedes, justa ad unguendum caput accedit.

10. Tanto autem capitis unguentum illo alio, quod pedibus apponitur, pretiosius æstimandum est, quanto species quibus hoc conficitur, his quibus conficitur illud constat esse pretiosiores. Has quippe facile et absque labore (nam in nostra regione) reperimus: peccatores siquidem omne sumus. Porro illas difficile ac de longinquo valde, utpote de paradiso Dei asportatas suscipimus: omne enim datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum (Jacob. i, 17). Quid denique hujuscemodi unguento excellentius, de cujus effusione etiam Apostoli murmurasse videntur, dicentes: *Ut quid perditio hæc? potuit enim venditari multo, et dari pauperibus*. Sed et nunc quoque cum forte videtur quispiam vacare Deo, tantæque esse devotionis et gratiæ, ut merito credatur ungere caput Christi, persistens utique jugiter in sancta quiete, et gratiarum actione, et divinæ contemplationis delectatione; non desunt qui hoc perditionem dicant, et justo, ut sibi vident, murmure conquerantur, quod is qui pluribus prodesse poterat, quiescat sibi: non quod sanctitati invideant, sed quod provideant charitati. Cæterum ipsa charitas Deus hujuscemodi animæ plerumque parcat, quam videt spiritualibus studiis delectari; maxime si talem eam noverit, quæ adhuc pusillanimitate vel imbecillitate animi mulier sit, et necdum in virum perfectum profecit. Quod utique melius ipse discernit qui intuetur cor, quam homines, qui in facie tantum vident, et secundum faciem tantum judicant: cum videlicet minime attendunt non esse ejusdem facilitatis devote quiescere, et fructuose occupari; humiliter subesse, et utiliter præesse; regi sine querela, et regere sine culpa; obedire sponte, et impetare discrete; bonum denique inter bonos, et bonum esse inter malos; imo etiam esse pacatum inter filios pacis, et his qui oderunt pacem exhiberi pacificum. Sciens igitur Jesus qui sint qui vere non sunt idonei implicari curis et oneribus ecclesiasticis, pro tali delicata anima quam pro sui adhuc teneritudine tractandis negotiis minus sufficere sentit, adversus aliter sentientes, et ob hoc ejus quietem tanquam infructuosam, bono quidem zelo, sed non secundum scientiam insimulantes, ipso respondet affectu: *Quid molesti estis huic mulieri?* (Matth. xxvi, 8-10.) Nam etsi, quod fatendum est, melius est ad quod ipsam trahere tentatis, bonum tamen est opus quod operata est in me. Sinite eam interim operari bonum quod potest, dum necdum melius potest: novi enim ego quod adhuc mulier sit. Cum autem mutatione dexteræ Excelsi de muliere facta fuerit vir (quod et me quando erit, si quando tamen erit, latere non poterit), quia me vocante pro-

movebitur, me quoque servante tenebitur: et tunc melior erit etiam iniquitas viri, quam beneficiens mulier (*Eccli. XLII, 14*). Verum et illud spero melius: et hoc interim bonum minime sperno, nec reputo perditionem unguenti hujus effusionem, in quo et mulieris devotio designatur, et mea præsignatur sepultura. Huc accedit, quod tam late suam fragrantiam circumquaque diffundit, quatenus ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dici etiam habeat et quod hæc fecit in ejus commemorationem.

11. Jam ad tertium unguentum accedamus. Sane in duorum præmissorum alterutra collatione, priore sequens absque omni ambiguitate, cognoscitur esse melius, longeque excellentius. Illud autem mirum videtur, si tertium inveniri queat aliquod, quod ambobus jure debeat anteponi, juxta quod optimis unguentis sponsa sua redolere ubera gloriatur. Alioquin optima non sunt, si non vincunt et meliora: sicut nec veraciter meliora dicuntur, quæ non superant bona. Porro tantæ excellentiæ unguentum illud secundum, quod caput ungit, inventum est esse, ut vix quælibet ei divitiæ non dico præferri, sed saltem conferri videantur posse. Fortassis in Evangelio si requirimus, inveniemus et hujus tertii unguenti figuram præcessisse. *Maria, inquit, Magdalene, et Maria Jacobi et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum (Marc. XVI, 1)*. Videsne in prima fronte propositi capituli, quanti æstimandum sit etiam hoc materiale unguentum, cujus aromatibus comparandis non una vel duæ sufficere valuerunt? Una primum, una et secundum attulit unguentum; ad hoc autem comparandum tres pariter convenerunt, ut simul videlicet emerent, quod per se singulæ non poterant, et sic venientes ungerent Jesum. Non solum pedes aut solum caput, sed *ut venientes, inquit, ungerent Jesum*; id est, corpus totum. Sed attende quod tanquam unguenti hujus pati Christus noluerit perditionem fieri, cum non invento corpore, reportarunt integrum, et jussæ sunt exhibere vivo, quod præparaverant mortuo. Quod et fecerunt, cum protinus nuntiato gaudio resurrectionis, discipulorum qui procul dubio membra Christi, et membra viva erant, tristia corda delinire curarunt. Quæ utique membra nisi plus illo crucifixo corpore Christus diligeret, pro iis crucifigendum illud non tradidisset. Liqueat itaque duo illa quia tantum hoc præcellit ultimum unguentum, quantum Christo hoc suum corpus cui exhibetur, hoc est Ecclesiam, quod ex eis perungi, quod et pro hujus redemptione tradi voluit, constat esse amabilius. Sponsæ igitur ubera fragrant unguentis non tantum bonis et melioribus, sed etiam optimis; et duo ejus ubera compassionis et congratulationis, ex pietate et consideratione miserorum, abundant lacte consolationis et exhortationis. Primo igitur unguento sanata, secundo purificata, tertio sauctificata, fragrantia habet ubera unguentis optimis.

12. Vel aliter ut sint etiam hæc verba sponsæ, ac si aperte dicat: Præsumptionis quidem est quod requiro osculum contemplationis, sed fiduciam dat conscientia bonæ actionis; *quia ubera mea*; mea, quia a te mihi data; tua, quia a te impleta, tibi que servientia; *meliora sunt vino*. Aliter, ut sit vox sodalium, id est Angelorum, exhortantium 270 sponsam contemplationis avidam. ad laborem actionis, ex consideratione profectus in subditis. Dicunt ergo: Non quidem privaberis osculo cum perveneris; sed cum laboris tui fructum videas, ne deficias dum tardaris: quia ecce *ubera tua*, id est tenerior doctrina, *meliora sunt vino, fragrantia unguentis optimis*. Tria hic videmus in uberibus sponsæ; tactum, odoratum et gustum: tactum, in lenitate unctionis; odorem, in unguenti fragrantia; gustum, in vino. Tactus præsentibus in verbo, odoratus absentibus in exemplo; gustus sponso, per quem signatur bona mentis intentio.

13. Ad tres sententias duobus modis quæ sequuntur continuanda sunt: *Oleum effusum nomen tuum*. Si verba sint sponsi, intelligendum est hic sponsum sponsæ desiderium consolatum, post exhibitam gratiam, post datam fiduciam, dedisse ei osculum. Accepto sponsa osculo, et oleo cum osculo, id est, per internam inspirationem aliquatenus accepta sponsi notitia, et cum notitia amoris, lætitia, exclamavit dicens: *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te (Cantic. 1, 2)*. Si, inquit Apostolus, *mente excedimus, Deo; et si sobrii sumus, vobis (II Cor. v, 13)*. *Oleum effusum nomen tuum*, verba sunt mente excedentis Deo: *ideo adolescentulæ dilexerunt te*, verba sunt sobrietatis proximo. Postquam enim mente excessit Deo, ex abundantia olei accepti a Deo, sobria facta est adolescentulis. Caritas quippe sponsi urgebat eam. Ad nomen enim sponsi, id est notitiam sponsi, ab eo de cujus plenitudine omnes accepimus, tanta facta est olei, id est charitatis effusio, ut plena sponsa pro se exclamaret, *Oleum effusum nomen tuum*: et de plenitudine sua refundens in adolescentulas diceret, *ideo adolescentulæ dilexerunt te*. Effusio quippe notat abundantiam. Hæc est effusio in fide vel spe, sed in charitatis tantum plenitudine. Vel secundum superiores duas sententias: Dixi, inquit sponsa, quia meliora sunt ubera tua vino, id est, a te impleta, tibi servientia; sed gratia Dei sum id quod sum: quia *oleum effusum nomen tuum*. Sed gratia Dei in me vacua non fuit, *ideo adolescentulæ dilexerunt te*. Secundum anagogen oleum et nomen, id est notitia et amor Dei, priusquam effunderetur, et abundaret in omnes gentes, infusum erat, non effusum, quia notus tantum in Judæa Deus: cum vero effusio facta est de infusione adolescentulæ, Ecclesiæ de Gentibus factæ sunt, non adolescentulæ, sed sponsæ, quia dilexerunt. Quæ enim per fidem primum adolescentula est, vel pedisequa, incipit sponsa esse cum incipit diligere. Quia ergo *oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te*.

14. Secundum moralem sensum in effusione olei, cum fit nobis per gratiam infusio, cavendum est, ne inordinate fiat effusio. Quiddam enim nobis infunditur quod nostrum est, quiddam quod proximi. Nostrum est sine quo non salvamur, cætera sunt proximi. Quod nostrum est si effundimus, stulti sumus et vacui: quod alienum est si retinemus, fraudulentum. Quod nostrum est, fides est, spes et charitas. Fides facit servos, spes mercenarios, charitas filios. Fides facit ancillam vel pedisequam, spes concubinam, charitas sponsam. Fides dicit, Sic est: spes, Habebis: charitas, Da gloriam Deo. Fides est malorum vel bonorum scientia; spes, cavendi vel adipiscendi fiducia; et charitas, utriusque gratia, cum securus de utroque gratias agit. Hæc igitur cum nostra sint, non sunt effundenda, id est, pro aliis perdenda: sed agendum ut operentur in nobis quod suum est, id est, ut sanemur, ut servemur, ut salvemur. Sanemur per laborem corporis, servemur per lectionem et meditationem, salvemur per orationem. Labori insidiatur desidia; lectioni, inquietudo vel otiositas; orationi, nimia securitas. Quod igitur nostrum est, peccamus si effundimus, ut dictum est: id est, si laborem negligimus propter desidiam, lectionem propter inquietudinem vel otiositatem, orationem propter nimiam securitatem. Nostrum vero non est, sed aliorum, quidquid habemus sine quo salvamur: ut sunt sermo sapientiæ, sermo scientiæ gratia, curationum, et cætera quæ haberi possunt præter charitatem, in qua sola salvamur. Hæc si retinemus in tempore, ut dictum est, fraudulentum sumus. Cum enim res exigit ut effundantur, cavendum est ne aut tepide, aut trepide, aut invidiose retineantur. Tepide, de auditoribus diffidentes; trepide, si irrationabiliter timentes; invidiose, fratrem non amantes. In primo fidei, in secundo spei, in tertio charitatis defectus deprehenditur. Cum vero effunduntur, cavendum est ne incaute, ne temere, ne ambitiose effundantur. Incaute, ne sanctum det canibus; temere, ut fidei regulas non excedat qui loquitur; ambitiose, ne quærat quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi. Cavendum etiam ne intempestive, ne præsumptuose, ne infructuose: intempestive, ante maturitatem animæ et corporis; præsumptuose, sine officio; infructuose, sine gratia. In his omnibus, si bona sit effusio, ubi facta est olei hujus infusio, tres suas oleum operatur virtutes. Oleum enim pascit, lucet et ungit: charitas etiam pascit se, lucet proximo, ungit Deum.

15. *Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum.* Condescendens sponsa adolescentulis de altitudine illa in qua mente excesserat Deo, postquam effusionem illam olei sibi infusam in adolescentulas refudit, cum laboraret in eis; recordata osculi et olei et sponsi, et suspirans ad eum a quo invitam eam trahebat cura proximi, *Trahe me post te*, inquit. Cum enim mente excedit, Deo; cum, sobria est, proximo. Cum mente excedit, ostenditur ei quantum a Deo diligitur; cum sobria est, ostendit

A in cura proximi, quantum diligit Deum. Sursum eam trahit charitas veritatis, infra eam trahit veritas charitatis. Sed quamvis hic eam delineat ista necessitas, tamen ab animo ejus recedere non potest illa suavitas. Ideo *trahe me*, inquit, sponse. Quatuor quippe sunt quæ a Deo nos abstrahunt: caro illecebris, diabolus dolis, mundus curis, proximus affectu. Ab his sponsa, vel ab horum aliquibus tracta invita a Deo, trahi exoptat et exorat ad Deum. Tractus enim alius voluntarius, alius coactitius: ut in carcerem, coactitius; voluntarius, ut fesso vel cæco. Sponsa vult trahi, quæ trahi precatur; et quod trahi vult, hoc est propter cæcitatem, aut propter debilitatem, aut propter utrumque. Hæc autem patiebatur fatigationem mundi vel diaboli, sed et acies mentis turbabatur in cura proximi. **B** Contra hæc omnia cupit trahi ab iis ad Deum, a Deo, Dei virtute. Tractus enim iste in virtute est. Ipse enim est juxta Apostolum, *sicut a Domini Spiritu, cum transformamur de claritate in claritatem* (II Cor. III, 18). Et in anima quidem electa uterque fit tractus: primo coactitius, ut ibi, *Sepiam vias tuas spinis* (Osee II, 6); deinde voluntarius, ut hic, *Trahe me post te*. Vel ita: Et quia adolescentulæ, agente me, ut diligerent non me, sed te, diligunt te, nec jam egent me, *trahe me post te*; id est, exime me de corpore. Sed adolescentulæ reclamant post te, *In odore unguentorum tuorum curremus*; id est, veniemus et nos tecum.

C 16. Vel *trahe me*, id est, spiritualem me fac post te, id est ad imitationem tuam, quia *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus* (I Petr. II, 21). Cum enim thalamo virginali processit Sponsus, exultavit ut gigas ad currendam viam per omnem dispensationem conversationis suæ, quasi quamdam vivendi viam nobis sternens et ordinans, per quam nos post se et exemplis, quasi quibusdam vestigiis, dirigeret, et amore traheret. Unde dicit in Evangelio Petro et Andreæ: *Venite post me* (Matth. IV, 19). Si enim cogitamus conceptionem ejus sive nativitatem, spiritualis nobis conceptio, piæ est voluntatis intentio. Hæc enim fit in anima virgine, quia soli Deo cupit placere. Nativitas vero Domini, boni in nobis operis est inchoatio, sicque de reliquis. Nam circumcisio, quam non licet fieri suis manibus, magistrorum est super opera discipulorum discretio. In qua circumcisioe Jesus nomen accipit, quia opus subjecti, virtutis vel salutis nomen sortitur ex discretione magistri. Porro Domini apparitio est nutu Dei, non per se operis manifestatio. In apparitione vero semper Virgo Mater et a Magis et a Pastoribus invenitur; quia veram virtutem tam apud sapientes, quam apud insipientes jugis semper pudor comitatur. Quadraginta vero dierum purgatio, est usque in finem boni operis exercitatio. Pueri ad templum delatio, est post finem vitæ perfecti operis representatio. Sed delatio in templum fit per duos, persecutores scilicet et simulatores; sed iis extra rema-

mentibus parentes, id est boni operis patratores, in templum Dei illum introducunt. Simeon vetustus, antiquus est dierum, Deus omnipotens: puer in ejus ulnis est ponderatio in manu Dei cujusque operis vel meriti. Debet enim conceptio esse pura, natiuitas voluntaria, circumcisio discreta, apparitio verecunda, purgatio continua, oblatio sancta. Qui igitur hæc et his similia de Domino imitatur fideliter, currit post eum fortiter.

17. *Vel trahe me post te*, id est, amore tui tantum. Averte oculos meos ne videant vanitatem. Nec sola volo trahi, quia ego et adolescentulæ curremus in odore unguentorum tuorum. Tria sunt quæ faciunt currere; timor videlicet, desiderium, et amor: timor, fugiendo; desiderium, appetendo; amor, proximum amando. Quatuor quoque sunt quæ impediunt cursum istum; frigus, calor, via laboriosa, nimietas currentis. Quæ sunt alio nomine, diffidentia, concupiscentia, asperitatis impatientia, nimia confidentia: vel torpor diffidentiae, carnalia desideria, observationum asperitas, vehementia proficientis vel perficientis. Contra torporem necessarium est unguentum compositionis laxativum, quod conficitur de recordatione miraculorum et testimoniorum Christi: contra æstum, unguentum refrigeratorium, ex speciebus conversationis et commonitionis Christi: contra tristitiam laborantis, unguentum sanativum, ex recordatione passionum et promissionum Christi: contra vehementiam proficientium, unguentum mitigatorium, de recordatione mansuetudinis et miserationum Christi. Hæc autem omnia unguenta inutilia sunt, si ex oleo sponsi confecta non sunt. In odore horum unguentorum currunt adolescentulæ, quarum cursus non impeditur. Sponsa vero hæc omnia non odoratur, sed tangit; quia in se ipsa omnia hæc exhibet, sed aliis non sibi. Exhibet enim miraculorum gloriam, exhibet conversationis exemplum, et commonitionis documentum. Sed et passionum Christi circumfert stigmata; mansuetudinem vero et miserationem et prædicat omnibus, et exhibet.

18. *Introduxit me rex in cellaria sua* (Cantic. 1, 3). Audiens sponsa sponsonem adolescentularum, *In odore unguentorum curremus*, respondit: Merito curretis, et currendum vobis est. Expertæ credite, quia *introduxit me rex in cellaria sua*, unde plenam et confertam me remisit. *Introduxit me*, inquam, *rex*, qui dirigit in veritate gressus meos; *introduxit me in cellaria sua*, liberalitate sua; non ego erupi præsumptione mea. Audiens enim sponsus vota sponsæ precantis, *Trahe me post te*; abstrahens eam quodammodo a carne, post se traxit eam in occultum quoddam contemplationis suæ, et ostendit ei secreta sua. Ubi cum mente excessisset Deo, rursum sobria facta proximo, rediit ad adolescentulas. Et cum ex visione et colloctione Dei, quasi duo cornua præferens contemplationis, rationis scilicet et amoris, mirabilis et terribilis appareret, *Introduxit me rex*, inquit, *in cellaria sua*. Felix ille rector animarum,

qui ad omnia quæ desiderat, et de quibus anxietur et dubitat, in illud meretur admitti secretum, ut omnia possit facere secundum quod sibi ostensum est in monte. *Introduxit me*, inquit, *rex in cellaria sua*. Quoniam de cella vinaria in proximo disputaturi sumus, de cellariis regis usque ad ipsum locum differamus. *Exsultabimus et lætabimur in te*. Audiens adolescentulæ sponsam sponsi liberalitatem commendantem, sicut filii Israel qui non valebant in montem ascendere cum Moyse: *Loquere tu*, inquit, *nobis, et non loquatur nobis Dominus* (Exod. xx, 19). Sufficis interim nobis, *Exsultabimus et lætabimur in te*; id est, in doctrina et imitatione tua. *Exsultabimus*, cum corporaliter operabimur; et *lætabimur*, dum spirituali jucunditate perfruemur, *memores uberum tuorum* (Cantic. 1, 3), quæ interim nobis sufficiunt. Lac enim consolationis et exhortationis, quod inde sumpsimus, cum quodam mentis tripudio **✠** cantare nos facit: *Exsultate justi in Domino, rectos decet laudatio* (Psal. xxxii, 1). Unde et sequitur:

19. *Recti diligunt te*. Sunt jacentes, sunt erecti, sunt curvi, sunt recti. Jacentes nec timent, nec diligunt; curvi timent, non diligunt; recti diligunt. Orat ergo sponsa pro adolescentulis, ut quas adhuc in timore videt curvas, rectas videat in amore sponsi: ac si dicat, Video istas curvas, sed fac rectas, quia *recti diligunt te*. Aliter: videns sponsa adolescentulas sibi applaudentes, commendans istas, timet aliis: istis exsultantibus, illis invidentibus: ac si dicat, *Istæ sunt rectæ*, ideo diligunt te; et si diligunt me, non dilligunt nisi in te. Docui enim eas non me diligere, sed te. Videns enim sponsa illarum se benevolentia prægravari, conserva ad sponsum, orat pro eis: *Recti diligunt te*. Sed de invidentibus quid faciamus? Conversa ad eas, et curam agens pro eis quæ de pristina conversatione nonnunquam ei insultabant: *Nigra, inquit, sum sed formosa, filiæ Jerusalem*. Et nota ordinem charitatis. Cum de amore sponsi agit, tota quodammodo in eo liquecit: cum de adolescentulis, afficitur quadam compassione, et quasi una ex illis efficitur: cum de inimicis toto charitatis zelo pro eis zelatur. *Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem*. O filiæ Jerusalem, filiæ pacis, pacem habete mecum, quæ pacem habeo vobiscum. Exprobratio est ista vestra, non compassio. *Nigra* quidem *sum* ex pristina conversatione, *sed formosa* ex pura confessione, et recta intentione. Duo quippe sunt quæ faciunt nigram, duo quæ formosam. Nigram, mala conversatio, et distorta intentio: formosam, innocens conversatio, et recta intentio. Quæ sic sunt in anima, sicut sunt in corpore pulcher color, et bona formæ compositio. Quæ autem non habuit innocentem conversationem, postquam induit confessionem, et direxit in melius intentionem, fiducialiter dicit, *Nigra sum, sed formosa*; quia præterita ejus peccata tegit confessio. Est enim pulchritudo memoriæ confessio; et compositio voluntatis, recta intentio. Primum tegit

veritas confessionis, secundum format justitia rectæ intentionis. Unde dicit :

20. *Sicut tabernacula Cedar*, id est, tenebræ. Non sum tabernacula Cedar, sed sicut tabernacula Cedar : et si fui tabernaculum, vel sicut tabernaculum Cedar, id est habitatio tenebrarum, tabernaculum fui, non domus mansionis : fuimus enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *Sicut pelles Salomonis*. Vivo enim, jam non ego, vivit vero in me Christus; id est, præteritam nigredinem meam tegit fides Christi. Quæ bene dicitur pellis Salomonis, quia ducta de morte Christi, nosque mortificans, tabernaculo Cedar, id est tenebræ conscientiæ, superducta, dignam facit mansionem vero Salomoni. Poterat enim dicere Mater Domini Maria, mirantibus de se filiabus Jerusalem : Nigra sum ex natura Adæ, sed formosa ex fide, id est, ex pelle Salomonis. Aliter ad easdem, videns ab aliquibus se contemni propter sobrietatem, qua omnibus omnia facta erat ut omnes lucrifaceret : Nigra sum, inquit, exteriori hac humiliatione, sed formosa pulchritudine intentionis. Omnis enim gloria filię regis ad intus. *Sicut tabernacula Cedar* nigra sum exteriorius, sed intus decora pelle, non mea, sed Salomonis. Aliter ad adolescentulas sibi exsultantes, non insultantes : Quia, inquit, exsultatis in me, et post me curritis, ne attendatis quod nigra sum, id est sobria vobis : vel nigra sum, in humilitate et pressuris mundi, quia formosa sum in oculis sponsi, quia decoloravit me sol. In cute corporis color apparet. Intentio sponsæ cutis est, color actio. Decoloratur ergo cutis, cum cura proximi intentionem ad Deum obfuscat actionibus suis. *Nolite itaque, inquit, considerare me quod fusca sum, quia sol*, id est amor Dei, me decoloravit (*Cantic. 1, 3-5*), qui me occupationibus vestræ actionis denigravit. Sed quod decoloratur a sole, cito redit ad colorem naturalem; sic et ego ad propriam formositatem. Sed cutis decolorata est, non autem os interius, quo sponso assidue canto, *Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto* (*Psal. CXXXVIII, 15*) : id est, amor cordis interior nullam patitur læsionem.

21. *Filii matris meæ pugnaverunt contra me* (*Cantic. 1, 5*). Heu! quanta mutatio! quæ paulo ante in secreto illo pacis Dei quæ exsuperat omnem sensum, jucundabatur, nunc inter rixas hominum calumnias patitur. Has prælatorum fluctuationes considerans David in spiritu, *Qui descendunt, inquit, in mare sæculi, in navibus, id est in regimine Ecclesiarum, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo. Dixit, et stetit spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus. Ascendit usque ad cælos, et descendit usque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat. Turbati sunt et moti sunt sicut ebrius, et omnis sapientia eorum devorata est. Filii matris meæ pugnaverunt contra me* (*Psal. CVI, 23-27*). Non est mirum si decoloravit me sol, cum gravis sit pugna quam patior, cum etiam filii matris meæ, filii Ecclesiæ, pravis

moribus suis pugnaverint contra me. Contra quos cum pugnarem arguendo, obsecrando, increpando, *Posuerunt me custodem in vineis suis* (*Cantic. 1, 5*) : id est, seipsos commiserunt mihi custodiendos; alii per contentionem et invidiam, ut sicut dicit Apostolus, suscitantur pressuram tribulationibus meis (*Philipp. 1, 17*); alii per bonam voluntatem. *Vinea Domini sabaoth, domus Israel est* (*Isai. V, 7*); vitis, Christus; palmes productus, peccator conversus; fructus, fructus digni pœnitentiæ. Contra hos dum pugno, et postmodum custodiendis invigilo, dum sicut Jacob afficior æstu per diem, et per noctem gelu, non est mirum si decoloravit me sol. Sed cum custos posita in vineis, laboro in alienis, *vineam meam non custodivi*. Custodi eam, tu qui custodis Israel, propter quem neglexi eam, propter quem decolorata sum. Et ut sciam quid debeam vineæ meæ, quid alienæ: *Indica mihi, o quem diligit anima mea, in meridie*, id est in fervore malitiæ tantæ, in quo etiam filii matris meæ pugnaverunt contra me, ubi cubem intendendo mihi, ubi pascam commissos mihi. Quod autem dicit, hoc est. *Indica mihi, ubi cubante me, cubas mecum, et pascente me pascis mecum, ut nihil contra me, vel sine te, sed omnia faciam tecum, et tu mecum*. Hoc est igitur quod precatur, ut sciat quid et quando sibi, quid et quando aliis debeat. Aliter : meridies est fervor malitiæ, dæmonium meridianum, quando angelus satanæ transfiguratur se in angelum lucis. In quem ne incidam, *Indica mihi ubi pascis, ubi cubas in meridie* (*Cantic. 1, 6*). Aliter : Quatuor sunt dies, duo boni, et duo mali, de quibus dicit Psalmus : *Vespere, et mane, et meridie narrabo et annuntiabo* (*Psal. LIV, 18*). Primus dies incipit a mane, et desinit in vesperam noctis et mortis æternæ, qui est angelus malus. Secundus incipit a mane conditionis, et procedit in meridiem et fervorem perfectionis, nec inde moventur pedes ejus, qui est angelus bonus. Tertius incipit a vespere peccati, et procedit in noctem æternæ perditionis, qui sunt reprobi. Quartus dies est dies Domini nostri Jesu Christi, qui incipit a vespere sabbati, et lucescit in prima sabbati; id est, incipit a vespere peccati nostri, et brevissimo timoris quasi noctis spatio interjecto, perducit filios lucis ad mane spei, et inde ad meridiem perfectionis angelicæ et amoris : nec inde eos ultra patitur amoveri. Precatur itaque sponsa eum quem diligit anima ejus, non caro, id est, quem spiritualiter diligit, ut ponat eam in meridie perfectionis angelicæ, ut liberata ab omnibus ignorantiae tenebris, sine ulla contradictione dubitationis videre incipiat quidquid sibi vel gregi expediat : ne posita in incerto quietis vel laboris, incipiat vagari post greges sodalium sponsi, id est, se ei parificantium vel sua quærentium.

22. *Post greges*. Qui enim de perfectione veritatis abit in devium erroris, nec cum gregibus errantibus vadit, sed post greges; quia his omnibus deterior invenitur. Sed non est prætereundum, quod grex Domini tribus modis pascitur a pastoribus; exem-

plo, verbo, oratione. Exemplo, contra concupiscentiam carnis, verbo, contra concupiscentiam oculorum; oratione, contra ambitionem sæculi. *Si ignoras te, o pulchra inter mulieres.* Quærebat sponsa sponsum in meridie, id est in manifesta luce veritatis, scilicet ne ei aliud occurreret pro alio: quærebat ubi cubaret in meridie, id est in qua affectione **275** meridianæ perfectionis, ut videret quæ quando eligenda esset affectio, ubi sponsus cum ea cubaret, et ipsa cum sponso. Respondit itaque sponsus: *O pulchra inter mulieres, scilicet inter Mariam et Martham, quia nolo ut alteram de istis eligas, sed utramque teneas, contemplativam scilicet vitam et activam; o pulchra inter mulieres, si vis nosse me, noli ignorare te.* Hoc est responsum Delphici Apollinis: « Scito teipsum. » Duo sunt quæ nos faciunt ignorare nosipsos, vel nimia de nobis temeritas, vel nimia humiliationis timiditas. Secundum hæc duo respondit sponsus sponsæ, vel de temeritate revocans eam ad humilitatem, per experientiam sui, vel de timiditate ad confidentiam, ex perceptione præteritorum munerum. Duæ enim sunt ignorantia sui, vel quando plus, vel quando minus de se quis æstimat: et duo sunt quæ hoc efficiunt, præsumptio et pusillanimitas; duæ vero horum effectuum causæ, superbia, et minor sui experientia. Experientia vero sui facit humilitatem; humilitas, sui cognitionem. Reprimens itaque sponsus temerariam: *Præpropere, inquit, et impatienter desideras meridiem angelicæ beatitudinis; quia primo tibi agendum est multum, et laborandum in matutino virtutis. Si igitur ignoras te, egredere a me, vel a bono conscientiaæ tuæ, et non stes mecum, sed ubi post vestigia gregum et pasce hædos tuos, id est pravos motus carnis, vel perditos auditores, qui stantur a sinistris, juxta tabernacula pastorum; id est, secuta magistrorum reproborum doctrinas, non in Ecclesia, sed in conventiculorum suorum prava docentium tabernaculis. Quod autem dicit, Egredere, permittit, non præcipit, quod etiam nec ex toto permittere videtur, sed revocat ad laborem.*

23. *Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea (Cant. 1, 8).* O amica mea, licet te ut temerariam reprimam, licet ad laborem te revocem, propter hoc tamen non minus amica. Jam vis sedere mecum in regno meo; indignarer præsumptioni, sed ignosco amori. O amica, non regnandum tibi modo est, sed pugnandum: quia *equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te.* Posita es in medio curruum Pharaonis: non tibi exeundum solum est, sed educere habes populum meum de terra servitutis. Sive, ut erigam pusillanimum: *Nec perdes, o amica mea, quia in curribus Pharaonis equitatu meo assimilavi te, id est, equitatu Angelorum te similem constitui: ut sicut illi habent charitatem, et castitatem, et humilitatem, et ordinem; sic et tu posita in medio curruum Pharaonis. Quandiu enim hic in procinctu sumus, et colluctatio nobis est non cum carne et sanguine, sed con-*

PATROL. CLXXXIV.

Atra spiritualia nequitia in cœlestibus, exercitus uterque, et currus Dei et currus Pharaonis, sicut in bello commisti sunt: sicut enim currus Pharaonis, id est diaboli, sic et currus Dei decem millibus multiplex. Libet ipsos currus et Dei et diaboli subtilius describere, et qui Deo vel diabolo militent evidentius demonstrare. Currus diaboli tres sunt, quibus totum mundum perambulat; luxuria, superbia, malitia. Luxuriæ currus duas habet rotas, ingluviem et mollitiem, quas trahit sicut equus indomitus, impetus carnis; cui insidet amor sui in sella voluptatis, frenum habens penuriam; stimulum, stimulum libidinis. Currus superbiæ duas habet rotas, præsumptionem de se, et temeritatem: equus qui trahit, appetitus est vanæ gloriæ, cui insidet amor mundi, in sella adulationis, frenum habens avaritiam, stimulum, stimulum livoris. Currus malitiæ duas habet rotas, simulationem et dissimulationem: equus trahens est malevolentia, cui insidet sapor mali, in sella fraudis, frenum habens tergiversationem; stimulum, stimulum iræ. Contra hos tres currus, tres sunt currus Dei. Currus continentiaæ duas habet rotas, orationem et exercitationem corporis: equus trahens devotio, cui insidet miles Dei, contemptus sui in sella puritatis; frenum habens disciplinam; stimulum, stimulum timoris Domini. Currus innocentiaæ duas habet rotas, humilitatem nolentis præesse, et mansuetudinem volentis subesse: has trahit equus, id est amor pacis, sessorem habens contemptum sæculi, **276** in sella benevolentiaæ; frenum, zelum veritatis; stimulum, stimulum amoris Dei et proximi. Currus sapientiaæ duas habet rotas, prudentiam et simplicitatem; equum, fortitudinem; equitem, amorem Dei; sellam, vigilantiam ne cadat; frenum, modestiam, ut regat; stimulum, zelum justitiæ. Cum ergo, amica, currus habeas ut Pharao, et equitatu meo in curribus Pharaonis assimilaverim te, satagendum nunc est de victoria, non de præmio victoria: nimis enim est, et præproperum quod quæris. Non videbis modo faciem meam, sed posteriora mea videbis. Licet enim meridiem quem postulas modo non accipias, multa tamen interim a me accipis, in quibus merito lauderis.

D**24.** Jam enim ex gratia mea *pulchræ sunt genæ tuæ ut turturis; id est, magna sunt et exteriora, et interiora dona quibus te ditavi. Quid enim interius acceperis, ostendit exterius honestas et maturitas conversationis, quæ sunt duæ genæ turturis, id est animæ in absentia sponsi gementis, et consolationem nullam, recipientis, et singulariter habitantis. Sicut in pallore vel rubore genarum exterioris hominis deprehenditur qualitas: sic in honestate et maturitate conversationis, sinceritas ostenditur bene compositæ mentis. Et non solum hoc, sed et *collum tuum sicut monilia.* Puritatem animæ commendat in te, ut dixi, coram hominibus, honestas et maturitas conversationis; apud Deum vero directio intentionis. Intentio enim tua, quæ sicut collum*

14

capiti Christo conjungit totum operis tui corpus, sicut monile est, cum palam fit omnibus Deo eam et proximo deservire. Hoc enim significat monile ornamentum colli, quod exterius aurum, gemmam vero habet intrinsecus, intentionem scilicet esse affectam amore Dei, et amore proximi. Quod cum sponsus hominibus declarat, sponsæ collum monili ornat; imo facit esse sicut monilia. Cum hæc omnia, dicit sponsus, tibi dederim, adjiciam adhuc ornamentum aliud: *Murænulas aureas faciemus tibi*. Sic est plane, sic esse solet. Cum quærit sponsa in hoc sæculo gloriam, non assequitur; vel si assequitur, inutilis est. Cum vero in solo sponso quærit gloriam, etiam nesciens gloriam incurrit, et gloriam quæ utilis est. Sicut enim in colli ornamento gloria se obtulit de exemplo, sic in ornatu aurum de verbo. Gloria enim te debet quærere, non tu illam. Si quæris illam, fugit; si fugis, incurrit; si quæris eam et invenis, nociva est vel inutilis.

25. *Murænulas aureas faciemus tibi*, inquit, *vermiculatas argento* (Cantic. 1, 6-10). Murænulæ sunt ornatus aurium, quæ a sponso sponsæ dantur, cum bonus datur auditus ejus prædicationi. *Vermiculatas argento*, id est, distinctas eloquio: quia *alii datur sermo sapientiæ*, quod significat aurum; *alii sermo scientiæ* (I Cor. XII, 8), quod significat argentum. Promittit itaque sponsus, quod interius et exterius eam glorificabit. *Murænulas*, inquit, *faciemus*, ego et Pater et Spiritus; me sapientiam, Patre efficaciam, Spiritu sancto præbente benignitatem. *Faciemus* autem de nihilo, id est ex nullo præcedente merito; hoc enim significat nomen facturæ. Unde et ibi dicitur: *Faciamus hominem* (Gen. 1, 26). Vel *faciemus*, ego et Angeli et doctores mei: ego inspirando, Angeli suggerendo, homines docendo. Deus enim videt intentionem, et angelus affectionem, homo factum. Angelus enim intentionem non videt, sed affectionem videt. Ideo angelus malus bonum Deum non videt, quia idem est Deus, et affectus, et voluntas ejus: nec enim afficitur. Suggestiones vero Angelorum, ipsæ sunt linguæ eorum, de quibus dicit Apostolus; *Si linguis Angelorum loquar* (I Cor. XIII, 1). Sunt autem hæc quædam signa occulta spiritualia nobis incognita, quibus sibi loquuntur, et innotescere faciunt voluntates suas, nec solum sibi invicem, sed et hominibus aliquibus angelicam vitam ducentibus. Linguam ergo Angelorum intelligit, qui suggestiones illorum intelligit. Lingua eorum loquitur, qui sicut Nicolaus et Benedictus, in somnis, vel aliis quibusdam occultis modis, vel dormientibus; vel longe absentibus, suggerunt quæ volunt. Vel *murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*, id est, sermonem gratiæ sale conditum.

26. Audiens sponsa benignam sponsi promissionem, læta redit ad adolescentulas. Solatium est quippe vitæ humanæ, habere cui cor tuum credas, quem participem gaudii, participem etiam facias doloris tui. Sponsa igitur quotiescunque a sponso accipit olei infusionem, impletur usque ad

effusionem. Quod cum effundere necesse sit, exundante plenitudine charitatis ad adolescentulas recurrit, quibus idem desiderat quod sibi. Felix amicitia et beata societas, ubi qui audit, statim dicit: Veni. Rediens itaque ad eas, *Dum esset*, inquit, *rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*: hoc est, Putabam me vilem et abjectam in oculis sponsi, quia cum meridiem et expeterem, repulsam passa sum. Sed qui judicat me Dominus est. *Dum enim esset rex* meus et Dominus meus, pro arbitrio judiciorum suorum omnia disponens secundum bonum consilium voluntatis suæ, *in accubitu suo*, id est judiciorum suorum secreto, *nardus mea*, id est humilitas de priori conversatione vel de pressuris mundi, *dedit* in conspectu ejus, *odorem suum*, id est secundum qualitatem suavitatis suæ. Nardus enim herba est humilis et calida et odorifera, per quam figuratur humilitas, fervida charitate, et accepta Deo ex puritate intentionis. Et vere *nardus mea dedit odorem suum*: nam *fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi* (Cantic. 1, 11, 12); id est dilectio dilecti mei (quæ causa mihi est in hoc sæculo tribulationis et amaritudinis, de quo gemebam ad eum, cum pugnarent contra me filii matris meæ) facta est mihi myrrha quidem amara, sed condiens me, ne putrescam in torpore securitatis et negligentiae. Non est autem mihi fascis myrrhæ, sed *fasciculus*, quia diu non durabit: vel parvus mihi præ amore ejus; vel parvus præ consideratione malorum meorum præteritorum. Sed lætetur Sion, et exsultent filiæ Judæ propter judicia tua, Domine (Psal. XLVII, 12): quia quantumcunque amara sit myrrha, quantumcunque ponderosus sit fasciculus, *in medio uberum meorum commorabitur*, in medio prosperitatis et adversitatis meæ, in medio congratulationis meæ et compassionis meæ: ibi commorabitur, nec inde movebitur in æternum. Nec enim gaudebo nisi in Domino, nec contristabor nisi in Domino. Sed et ipse sive per prospera me consoletur, sive in adversis exerceat, de medio uberum meorum, id est de medio corde meo, non movebitur: et sive congratulandum in bonis aliorum, sive in malis compatiendum mihi sit, non nisi in Domino.

27. *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis. Engaddi*. Superius sponsam tabescere fecerat zelus suus, quia obliti erant verba Domini inimici sui, vel qui insultabant ejus nigredini, vel qui pugnabant contra eam filii matris suæ, et posuerunt eam custodem in vineis. Quibus cum ipsa usque ad suæ vineæ neglectum invigilaret, et pene jam desperaret de eis, et in cura et in sollicitudine earum caligaret, meridiem sponsi expetierat: a quo benigne coercita, rursusque consolatione, non qua volebat, sed qua expediebat lætificata, repente operante gratia ubi non sperabat, fructum, invenit, botrum scilicet cypri in vineis Engaddi; et exclamans præ gaudio, *Botrus*, inquit, *Cypri dilectus meus mihi factus est*. Cyprus insula est bonarum vinearum, fertilitate nobilis: Engaddi interpretatur *Fons hædi-*

Significat autem Cyprus abundans vino, Ecclesiam fluctibus sæculi undique quassatam, sed abundantia gratiarum exundantem. Fons hædi significat fontem Baptismi, in quem hædi ingrediuntur; sed egrediantur agni novelli, de quo in sequentibus: *Sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus.* Miratur ergo sponsa, quod in vineis novæ conversationis fructum invenit perfectionis, et fructum non alium, quam ipsum Christum. Cum enim in omnibus actibus nostris vel conatibus Christus in causa est, fructus noster Christus est. Hunc fructum sponsa repente inventum, laboris sui conscia quo in eis laboraverat, pia exultatione sibi vindicans, *Botrus*, inquit, *Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Vel aliter, ut sursum aliquantulum repetamus: postquam sponsa a sponso meruit ornari, in laudem ejus et prædicationem operum ejus statim erupit, dicens, *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum: accumbente* 278 Rege, id est humiliante se in utero Virginis, *nardus mea*, id est humilitas Domini mei, dedit odorem suum, dum propter nimiam charitatem suam qua dilixit nos, fieri ex Virgine dignatus est sub lege. Deinde non fascis, sed fasciculus myrrhæ fieri dignatus est, dum mortis, et crucis, et sepulcri amaritudinem, trium tantum dierum spatio passus est; moxque botrus Cypri in resurrectione apparuit in vineis Engaddi, dum fidelibus spiritualia bona distribuit.

28. Sequitur: *Ecce tu pulchra es, amica mea; ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.* Videns sponsus sponsæ devotionem, et quia inter ubera sua dabat ei locum commorandi; *Ecce*, inquit, id est, in hoc statu tuo, in hac confessione tua et cognitione tui, tu quia unde pulchra tu, inde ego non pulcher et non habens speciem neque decorem, *tu*, inquit, *pulchra es.* Et rursum, *Ecce tu pulchra*: id est, pulchra in interioribus, et pulchra in exterioribus; pulchra in intentione, et pulchra in actione. *Amica mea.* Amicitiam duo faciunt, mutua conscientia et eadem voluntas. Porro amicitiam sponsi et sponsæ facit quædam mutua conscientia, et eadem voluntas, cum Dominus secreta sua bona sponsæ revelat, et sponsa mala sua per puram et humilem confessionem facit ei cognita. *Pulchra es*, inquam, nec timeo ne evanescas, quia *oculi tui columbarum*; id est simplices sunt, non sunt intendentes vel tibi, vel aliis, nisi in Deo. Porro duo oculi sponsæ sunt, mysticus et activus, vel contemplativus et moralis. Sed libet adhuc de oculo subtilius aliquid inspicere. Oculus ut clare videre possit, hæc habet necessaria, radium validum et purum, qui de pupilla procedat; aerem purum et lucidum, qui transitum ejus non impediatur; corpus in quod effundat, rationem cui renuntiet, memoriam quam ratio consulat. Horum si quid defuerit, perfectus visus non erit. Sic et amor Dei, ut verus sit, hæc habet necessaria: affectum purum, quo Deum non nisi propter Deum diligat, nec aliquid cum Deo, nisi in Deo et propter

Deum; vitæ et conscientie munditiam, quæ amorem non impediatur; discretionem spiritus, quæ puritatem contemplantis non sinat errare, sed doceat Deum, et non aliud pro Deo intelligere; rationem quæ judicet de discretionem; fidem quam ratio de omnibus judiciis suis consulat, et quæ suis eam regulis cohibens et terminis, errare non sinat. Et iste est oculus columbinus.

29. *Ecce tu pulcher es, dilecte, mi.* Intelligens sponsa in oculis sponsi aliquatenus se placuisse, gestit in amplexus. Unde et exurgens in laudem pulchritudinis ejus, ad amplexus suos eum provocat. Me, inquit, pulchram prædicas, sed, *o dilecte mi, ecce*, id est in jucunda ostensione gratiæ tuæ, *tu magis pulcher*, a quo omne pulchrum: pulcher in humanitate, decorus in deitate. Quod si tu pulcher et ego pulchra, si tu dilectus et ego dilecta, quid restat nisi *lectulus*? Sicut de fasciculo diximus, *lectulus* nomen est delicatum. *Ecce lectulus* conscientie, non meus nec tuus, sed *noster*; meus per confessionem, tuus per gratiam et illuminationem. *Floridus* est, id est, in proposito virtutum vernat floribus bonarum cogitationum. Nec ad curam domesticam me remittas, sicut cum expeterem meridiem tuum remisisti me ad equitatum curruum tuorum, vel expulisti me ad custodiam gregum: cum jam adolescentularum domus mihi commissarum gratia tua et sollicitudine mea sic sit munita et ornata, ut non timendum sit eis a turbine et pluvia; interim dum in lectulo puræ conscientie perfruar conjunctione dulcedinis tuæ. Quam beata anima, quæ in hoc lectulo unus cum Deo spiritus efficitur, osculo intelligentie Dei perfruitur, amplexu amoris ejus astringit et astringitur, et sic in pace in id ipsum dormit et requiescit!

30. *Tigna domorum nostrarum cedrina.* Vere munita et domus, quia Angelis tuis mandasti de ea, ut custodiant eam. Cedrus umbra sua fugat serpentes. Tigna ergo cedrina, Angeli sunt protegentes domum Dei, et virtute sua dæmones fugantes, quasi latrunculos domus; sanctorum merita portantes tectum orationum, clavis timoris Dei affixum: *laquearia cypressina*, et foris tecto munita est domus, interiorius vero ornata et ordinata. Sunt enim in ea 279 laquearia, quæ ut domus perpetua sit, vel perpetuus sit ejus ornatus, cypressina sunt et bene illaqueata. Cum laquear illaqueatur, unum se aperit, alterum constringit, ut alterum ab altero capiatur, hoc est amare et amari: ubi hæc sunt, bene omnia ordinata sunt. Ubi enim omnes et amant invicem, et amabiles se præbent invicem, tanta est conjunctio, ut merito fraterna unitas dicenda sit potius quam congregatio. *Ego flos campi.* Audiens et approbans sponsus desiderium sponsæ, differt ut augeat, comprimit ut exaltet. *Ego flos campi*, flos mundi: quia sicut flos in campo, sic ex utero Virginis unicus efflorui in mundo. Non ergo a te, sed a me floridus est lectulus et sum *lilium*, castitatis videlicet et puritatis exemplum: non superborum

sed *convallium*. Castitas enim superba non castitas est, sed ornatum diaboli prostibulum. Sicut *lilium inter spinas, sic amica mea inter filias* (Cant. I, 12; II, 2). Ac si dicat illud Salomonis: *Si filiae tibi sint, noli faciem tuam hilarem ostendere ad illas* (Eccli. VII, 26). Cave igitur de adolescentibus, de quibus securam te facis; sed sicut lilium inter spinas, sic esto, o amica mea, inter filias. Si sic fueris inter eas, tunc eris amica. Ego lilium, tu vero sicut lilium, pulchrum quidem, sed tenerum; filiae tuæ spinæ sunt: in quamcunque earum te inflexeris, vulneraberis. Recta ergo esto in medio earum, omnibus te præbens in exemplum. Audiens sponsa quia a sponso humiliaretur, et ipsa se humiliat, et illum exalta. Ego sum, inquit, sicut lilium pulchrum, sed fragile in medio spinarum: tu vero es *malus inter ligna silvarum*, id est inter Angelos, sicut *inter filios*. Fortis ergo es ad fragilem sustentandam; pulcher visu, ad fidem reborandam; boni odoris, ad spem confirmandam; gustu salubris, ad charitatem pascendam.

31. Iterum sponsus recedit a sponsa, et absconditur in cœli sui secreto, qui jam teneri putabatur in conscientiae lectulo. Rediens ergo, sicut solet, ad adolescentulas, et sensus sui tenorem in corde retinens, quo sponsum allocuta fuerat, assimilans, eum malo inter ligna silvarum: *Sub umbra, inquit, ejus quem desideraveram, sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo* (Cant. II, 3). Umbra inter deitatem Christi et nos, corpus ejus et, sub qua sedet sponsa, dum modeste et humiliter mysterium Incarnationis ejus contemplatur; et fructus ejus dulcis est gutturi ejus, quia non pervenit in ventrem ejus, id est in satietatem, sicut et illud *Job, Nec dimittis me ut glutiam salivam meam* (Job, VII, 19). De sacramento enim verbi Dei vix est qui possit satiari. Gustare possumus, satiari non possumus: quia quanto sanior gustus, tanto validior appetitus. Dulcis ergo, ait sponsa, est gutturi meo fructus ejus, ex dulcedine exempli sui ostendens mihi quanta oporteat me pati pro nomine ejus. Ideo ad vos redeo, ideo vos non desero. Quin etiam *introduxit me rex in cellam vinariam*, ubi didici quæ ignorant sapientes mundi, videlicet in charitate præesse. Tria enim habet Sponsus divitiarum uarum quasi gazophylacia; hortum vel paradisum voluptatis, cellarium, et domum vel cubiculum. Hortus amœna habet et utilia: amœna in horto remanent; utilia in cellarium deferuntur: de cellario vero in domo vel cubiculo regi inde servitur. Hortus enim continet historicum sensum; cellarium, moralem; domus mysticum. Hortus continet historias Novi et Veteris Testamenti, præsentis et futuri sæculi; cellarium, moralem instructionem Christi; domus, gloriam æternæ remunerationis. In horto, omnium quæ sunt creatio; in cellario, omnium qui salvantur hominum reconciliatio; in domo, omnium reconciliatorum confirmatio et glorificatio. Hortus dividitur in tria tempora; cellarium, in tria merita; domus, in tria præmia. Hortus enim tria habet tempora, plantationis, ma-

turitatis, collectionis. Tempus plantationis est sicut in Genesi et in Prophetis et scripturis Veteris Testamenti, de creatione cœli et terræ, et primordiis mundi. Tempus maturitatis est, cum in Christo et Evangelio conversationis humanæ apparuit maturitas, ut jam non dicatur, *Oculum pro oculo, dentem pro dente* (Deut. XIX, 21): sed, *Qui te percusserit in dexteram maxillam, præbe ei et sinistram* (Matth. V, 38, 39); et multa alia, quæ licet simpliciter et quasi historialiter intelligenda sint, ad vitæ tamen pertinent maturitatem. Tempus collectionis, tempus est futuri sæculi, de quo **SSO** simpliciter, et quasi historialiter pronuntiamus: Qui bona egerit, ibit in vitam æternam; qui vero mala, in mortem æternam (Matth. XXV, 46; Joan. V, 29). In horto deambulatio est exemplorum obumbratio. Sed fructus horti defertur in cellarium. In hoc horto, sicut supra dictum est, sub arbore malo sponsa sedebat, dum humiliter contemplabatur seriem historialem humanitatis Christi; sed fructus ejus non fuisset dulcis gutturi ejus, nisi, intrasset cellarium. Unde statim ibi sequitur:

32. *Introduxit me rex in cellam vinariam* (Cant. II, 4). Fructus enim horti, ut dictum est, defertur in cellarium: amœnitas in horto remanet, utilitas alibi quærenda est; si eam invenire vis, ingredere cellarium. Tria habet merita, quasi tres moralitatis cellas: habitum ad prælatos, quæ est disciplina; habitum ad pares, quæ est justitia vel amicitia; habitum ad subditos, quæ est charitas. Quod ut brevius et lucidius dicamus, est ut sciat quis subesse, coesse, præesse. Prima cella plena est odoribus; secunda, saporibus; tertia, gratia. Prima enim magis proficit exemplis; secunda, moralibus vel mysticis studiis; tertia, charismatibus Spiritus sancti. Hæc est enim cella vinaria. In hac bibunt amici, inebriantur charissimi. Nullus enim coram Deo altior est ordine prælatorum, qui pleni sapientia Dei, et ipsius in subditis vicem gerentes, a fine possibilitatis attingunt fortiter ad finem impossibilitatis, et inter hæc duo disponunt omnia suaviter. Isti pro fratribus, secundum Apostolum, optant anathema esse a Christo (Rom. IX, 3), sed a Christo beatitudine, non a Christo justitia. Utrumque enim nobis est Christus, et beatitudo, et justitia; sed tanto gloriosius acquirunt beatitudinem, quanto pro beatitudine nolunt deserere justitiam. Verba enim hæc Apostoli affectus sunt, non effectus. Hæc enim ebrietas, qua inebriantur charissimi dum pro amore Dei et fratrum projicit quis intima sua, hæc est cella vinaria, in quam sponsa meruit introduci, dum didicit in charitate præesse. Cella hæc juxta domum regis est Sæpe ergo exinde domum regis ingreditur, et secretum cubiculi, tam per se quam per subditos Domino sponso serviens de commissis sibi bonis et horti, et cellarii. Sive enim prælatus, sive subditus, liberum huc habet accessum, quicumque istum charitatis induerit affectum. Unde sponsa superius cum trahi post sponsum desideraret, ipsa vero ado-

lescentulas post se traheret, dicens, *Curremus in odore unguentorum tuorum*: statim, ut ipsa profiteretur, *introduxit eam rex in cellaria* ista, ut inde acciperet unde illas reficeret, ne in cursu deficerent; et per ordinem de horto ad cellarium, de cellario ad cubiculum regis eas introduceret; nunc quidem per contemplationis et amoris affectum, postmodum vero per beatitudinis effectum. Porro domus unum habet præmium Domini, nisi quia per hoc in tria præmia dividitur, ut sciamus, quid, quantus, quomodo; id est, quid sit Deus, corpus an spiritus; quantus, creatus an increatus; quomodo invenendus.

33. *Introduxit me* ergo, ait sponsa, *in cellam vinariam*, id est in plenitudinem charitatis, in qua ne inebriata musto Spiritus sancti perperam aliquid agerem, cum ad subditos redirem, *ordinavit in me charitatem* (*Cant. II, 4*). Charitas duo habet, affectum, et actum. De affectu, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua, et ex omnibus viribus tuis* (*Matth. XXII, 37*); in quo omnia affectus genera comprehenduntur. Affectus ergo Deo debetur principaliter, secundo proximo, quem in Deo debemus diligere sicut nos. Nos enim primum, quia nobis conceditur principatus, ut primum amemus nos, deinde proximos sicut nos. Debetur autem charitati Dei quidam actus purgatorius, id est purgans, nos ad visionem Dei, ut sunt vigiliæ, jejunia, meditationes, lectiones, compunctiones: debetur et actus proximo, sicut opera misericordiæ, et cætera quæ exigit necessitas activæ et socialis vitæ. Sed affectum Dei debemus per omnia præponere affectui proximi, non vero semper actui proximi actum Dei. Sed et in nobis debemus sæpe actum charitatis corporis præponere actui charitatis animæ; et actum charitatis animæ, actui charitatis Dei, id est contemplationi. Hæc tamen omnia cum exigit necessitas, quæ non habet legem. Est enim lex charitatis, et est necessitas charitatis. Lex charitatis præcipit actum charitatis Dei præponere actui animæ, et actum animæ actui corporis. Necessitas charitatis sæpe omnia his contraria. Inde est quod multi dicunt, pauci intelligunt. Necessitas non habet legem. Procedit ordo et regula charitatis, quæ præcipit suum corpus et alterius minus diligere quam suam et alterius animam; suam vero animam et alterius plus diligere quam suum corpus vel alterius: suam animam non plus quam alterius, sed alterius sicut suam. Hæc quantum ad affectum charitatis. Cæterum actus ipsius charitatis sæpe aliter ordinatur. Præponitur enim sæpe, ut dictum est, in actu corpus animæ, anima Deo. Quod si fratri tuo, ejusdem meriti et utilitatis tecum in eadem necessitate posito, prius subvenias, abundas charitate; si tibi, non peccas. Nam in eo quod dicitur *sicut te* (*Matth. XXII, 39*), primatus tibi conceditur: si autem disparis meriti fueris, meliori est subveniendum. Et cum omnes æqualiter diligere debeamus, non tamen sine causa familiares oratio-

nes facimus: non quod omnibus prodesse nolimus, sed quia illis maxime prodesse credimus orationes nostras qui nobis se committunt, vel quia magis corda nostra excitantur. Itaque hoc ordine Sponsus *in me ordinavit charitatem*.

34. Et quandoquidem Christi charitas urget nos ad vos, *Fulcite me floribus affectionum vestrarum, stipate me malis operum, quia amore absentis languo*. Est amor pius, est amor fervens, est languens. Pius ad impetrandam veniam peccatorum, fervens in exhibitione operum, languens, cum deficit anima in salutari Dei, id est, intuitu contemplationis. Cum hæc dicens sponsa langueret, rursum sensit sponsum præsentem, et lævam ejus sub capite suo, dexteram vero ejus se amplexantem. Ideoque respirans, *En*, inquit, iterum sponsus; *Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me*. Ponit ergo sponsa caput ut requiescat, non super lævam, sed in læva sponsi, cum afficitur mysteriis humanitatis Christi: dextera vero sponsi eam amplectitur, dum illuminatis oculis ejus, totam eam possidet amor Divinitatis, et intellectus. In hoc tam pio amplexu sponsa in id ipsum obdormivit et requievit. Sponsus etiam exultans in amplexu charitatis ejus, filias Jerusalem adjurat, id est quamdam eis reverentiam erga sponsam inspirat. Adjurat autem eas per capreas cervosque camporum, cum exhibet eis agilitatem et alacritatem bonorum operum. *Adjuro*, inquit, *vos, filie Jerusalem, per capreas, cervosque camporum, ut non suscitatis occasionibus necessitatum vestrarum neque evigilare faciatis* sponsam impulsu malorum vestrorum, *quoadusque ipsa velit*; id est, contemplatione gratiæ mee satiata, ex impetu concepti amoris, ipsa per se ad vos redibit. Sponsa de medio consolationis et contemplationis somno audiens verba sponsi, id est, videns affectum gratiæ ejus, quia adolescentulæ nec eam excitarent, nec evigilare eam facerent; sed sicut capreæ cervique camporum in alacritate bonorum operum se exercerent, ipsamque in contemplationis suæ quiete inquietari nefas ducerent: exurgens in laudem sponsi, *Vox*, inquit, *dilecti mei* (*Cantic. II, 5-8*). Hæc est vox dilecti mei, hæc est voluntas ejus, hoc est opus ejus, hæc est virtus ejus in illarum conversione, hæc est dulcedo ejus in mea dilectione. Ecce quomodo ordinata charitate omnia ordinata sunt et peccata, et in pace factus est locus ejus, et in Sion habitatio ejus (*Psal. LXXV, 3*), cum sponsa in amplexu sponsi quiescit, cum sponsus eam fovet et protegit, cum filie non suscitant eam, nec evigilare faciunt; sed potius bonis suis studiis lætam faciunt et jucundam.

35. Hoc significabat mulier illa, quæ clamabat ad Elisæum mortuo viro suo, servo ejus, sponsam Deum Patrem invocantem per mortem Filii sui viri ejus: *Servus*, inquit, *tuus, vir meus, mortuus est; et ecce venit creditor, ut tollat sibi duos filios meos ad serviendum sibi*. Sic et sponsa duos filios, alterum verbo, alterum exemplo genuerat, quos tulerat de manu

diaboli. Cumque charitate ordinata sibi et Deo vacaret, filiosque negligeret, actumque Dei actui eorum præponeret; facta est fames verbi Dei: parvuli petierunt panem, nec erat qui porrigeret eis. Cœpit creditor diabolus redire, et jam non sicut perditor, sed sicut creditor illos repetere ad serviendum sibi. Mater vero quia non volebat labore bonorum studiorum et actuum agere, putans se acturam sola oratione, cœpit ad Deum clamare. Et quid dixit illi responsum divinum? *Quid habes, inquit, in domo tua, id est, in conscientia tua?* At illa, *Vivit, inquit, Dominus, non habeo ego ancilla tua aliquid in domo mea, nisi parum olei in vase, id est, devotionis in mente, quo ungar.* Nota delicias. Non eget pasci, sed desiderat ungi. At ille, *Vade, inquit, et pete mutuo vasa vacua non pauca, id est, auditorum corda, et mitte*

de oleo devotionis quo abundas per omnia vasa illa, *et cum impleta fuerint, revertere ad me.* Non enim, ut dicis, parum habes olei, quæ in tempore famis non solum pascendam te, sed ungendam præsumis. Audiens hæc sponsa, charitatem reordinavit; ut missa fuerat, oleum Spiritus sancti mentibus auditorum infudit: Deus autem vacua vasa implevit. Quod cum factum esset, *Vade, inquit, vende oleum, et libera te a creditore;* id est, pro effusione devotionis tuæ, æternæ vitæ exspecta præmia. *Tu autem et filii tui vivite de reliquo* (IV Reg. IV, 1-7); quia quanta a te aliis fiet olei hujus effusio, tanta a me tibi fiet infusio. Sed *vivite, inquit;* non, Ungimini: vos instate ut vivatis, tu videlicet et filii tui; ego tempore suo de unctione deliciarum vestrarum providebo.

GAUFRIDI ABBATIS

DECLAMATIONES

DE COLLOQUIO SIMONIS CUM JESU,

Ex S. Bernardi sermonibus collectæ.

AD HENRICUM SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIAE CARDINALEM.

ADMONITIO.

1. Hujus opusculi auctor est Gaufridus, Bernardi discipulus, qui istud ex variis sancti Patris sermonibus contexit, ut ipse asserit initio prologi sequentis. Nam ubi in editis legitur, « e multis sermonibus Patrum; » scripti omnes præferunt, « e multis sermonibus Patris nostri: » Cheminionensis, « e multis sermonibus beati Bernardi Patris nostri. » In hoc codice sic habet libri inscriptio: « Incipit opusculum domni Gaufridi de dictis beati Bernardi ad Henricum Romanæ Ecclesiæ tunc subdiaconum, postea monachum Claræ-Vallis, deinde cardinalem, super Dixit Simon Petrus ad Jesum. » Codex Aquicinctensis, scriptus ab annis quadringentis: « Liber de lectione evangelica, Ecce nos reliquimus omnia, collectus ex dictis domni Bernardi abbatis Claræ-Vallis. » In codice Vaticano, n. 658, scripto pro Nicolao V, exstat sub hoc titulo: « De colloquio Simonis et Jesu, ad Henricum Romanæ Ecclesiæ subdiaconum, qui postea monachus Claræ-Vallensis factus est abbas apud monasterium Sancti-Anastasio de Urbe; » et in fine: « Explicit liber beati Bernardi. » Vallis-Lucentinus antiquior: « Incipiunt capitula in opusculo, quod fecit abbas Igniacensis ad Henricum, » etc. Denique Claræ-Vallensis et Regiæ Navarræ codices Gaufridi nomen præferunt, non Bernardi. Ex quibus, aliisque codicibus intelligitur, hunc librum ab aliis Gaufrido, ab aliis Bernardo olim fuisse attributum. Ex his unus est Willelmus monachus Tornacensis, qui in Bernardino suo seu libro Florum ex Bernardo, librum « de colloquio Simonis et Jesu » passim sub Bernardi nomine laudat. Utrumque verum est, et Bernardi esse hoc opusculum, uti auctoris, et Gaufridi uti collectoris, qui ex ore dicentis varios Bernardi sermones, de colloquio Simonis ad Jesum habitos, in unum conflavit. Sane tunc moris erat, ut ex ore loquentis exciperentur sermones non modo Bernardi, quod de Sermonibus in Cantica aliisque constat, sed etiam aliorum, ut de Guerrici abbatis Sermonibus factum videbitur.

2. Gaufridus itaque istius opusculi non auctor, sed collector agnoscendus. At plures fuere ejus nominis monachi Claræ-Vallenses. Abbatem Igniacensem vocat codex Vallis-Lucentis. Is ergo est Gaufridus, Bernardi primum notarius, et post Guerricum abbas Igniacensis, tum post Fastredum Claræ-Vallensis, qui libros de Bernardi vita duos, et sermonem de eodem composuit. Henricus vero, cui opusculum istud nuncupatum est, ipse est quem idem Gaufridus laudat in Actis concilii Remensis contra Gilbertum Porretanum his verbis: « Dominus Henricus Pisanus, tunc Romanæ Ecclesiæ subdiaconus, futurus postea Claræ-Vallensis monachus, et ex abbate Sancti-Anastasio, sanctorum Nerei et Achillei presbyter cardinalis, » etc.

3. Anno 1501 typis vulgatus est iste liber Spiræ, sub titulo Declamationum et nomine Bernardi, absque distinctione sectionum. Declamationum vocabulum cum nomine Bernardi in sequentes editiones transit, non contra mentem auctoris, qui libellum hunc « instar cujusdam copiosi declamatorii sermonis » a se compositum dicit. Cæterum cum auctor in fine prologi testetur, se hujus libri lectionem brevibus distinxisse sententiis, eamque scripti codices passim in sexaginta sectiones partiantur; hanc distinctionem ex mente auctoris servare visum est. Certe in codice Albo-Mantellorum apud Parisios tractatus iste ita inscribitur: « Sententiæ exceptæ ex opusculis venerabilis Abbatis Claræ-Vallis. »